

ՎԵՐԼՈՒԹՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ «ՕՂԱԿ» (ԿՈԼՑՕ) ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ 2008 Թ.-Ի ՄԱՐՏԻ 1-Ի ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

ԱՐՄԻՆԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆ
Ռազմավարական եւ ազգային
հետազոտութիւնների հայկական
կենտրոնի փորձագետ

Հոգեբանական պատերազմը
յատուկ կազմակերպում է մաս-
նագիտորէն իրականացող ազդե-
ցութիւնն է հակառակորդի գի-
տակցութեան, զգացմունքների եւ
կամքի վրայ՝ քաղաքական նպա-
տակների համախմբ համար: 20-րդ
դարի ընթացքում հոգեբանական
պատերազմի նշանակութիւնն ու
ծաւալներն աճել են: Ներկայումս
այն դարձել է երկրների, կուսակ-
ցութիւնների, ինչպէս նաեւ երկրի
ներսում կրոնաէթնիկական եւ սոց-
իալ-տնտեսական խմբերի միջեւ
պայքարի ամենարդիւնաւէտ մի-
ջոցը: Հոգեբանական պատերազմի
ներազդեցութեան ձեւերը բազմա-
զան են: Զարգացմանը զուգընթաց
կատարելագործում են նաեւ հոգե-
բանական ներազդեցութեան մե-
խանիզմները, որոնք կիրառւում
են բարոյա-քաղաքական միաս-
նութիւնը խախտելու համար:

Քաղաքականութեան էությունը՝
պայքարն է իշխանութեան
համար: Իշխանութեան համար պայ-
քարը, իշխելու եւ ենթարկուելու
յարաբերութիւնների շարժումն
անկասկած վերաբերում է հասա-
րակական-հոգեբանական երեւոյթ-
ների ոլորտին, քանզի միշտ ուղեկ-
ցում է մարդկանց՝ միմեանց վրայ
տարբեր հոգեբանական ազդե-
ցութիւններ ունենալու համար:

Հոգեբանական ազդեցութիւ-
նը մարդկանց (անհատի եւ խմբի)
վրայ ազդեցութիւնն է, որն իրա-
կանացում է նրանց գիտակցութեան
եւ ենթագիտակցութեան գաղափա-
րական եւ հոգեբանական կառուց-
ուածքային փոփոխութեան նպա-
տակներով, յուզական վիճակների
փոխակերպումով, վարքի որոշակի
ձեւերի խթանմամբ եւ նոր ձեւերի
առաջացմամբ:

«1991թ. Մարտի 17-ին Խորհր-
դային Միութեան հանրապե-
տութիւններում անցկացուեց Նոր
Պայմանագրով ԽՍՀՄ-ը պահպա-
նելու մասին հանրաքուէ, որին
Ատրպէյճանը մասնակցեց եւ «այո»
ասաց, մինչդեռ Հայաստանը 6
երկրներից մէկն էր, որ պոչքոտեց
այն: Փոխարէնը՝ Հայաստանը Սեպ-
տեմբերին յայտարարեց Անկա-
խութեան հանրաքուէ անցկացնե-
լու մասին: Ի պատասխան դրան՝
նախկին ԽՍՀՄ եւ ատրպէյճանա-
կան կենտրոնները Ատրպէյճանի

հայաբնակ վայրերում սկսեցին,
այսպէս կոչուած, «անձնագրային
ռեժիմի ստուգումները»՝ «Օղակ»/
«Կոլցո» գործողութիւնը: Այսպի-
սով՝ 1991թ. Ապրիլից մինչեւ Նո-
յեմբեր Լեւոնային Ղարաբաղում
խորհրդային 4-րդ բանակի եւ
Ատրպէյճանի ՆԳՆ ՄՀՕԶ-ի ստո-
րաբաժանումների համատեղ ուժե-
րով իրականացուեց «Օղակ» պատ-
ժիչ գործողութիւնը: Բռնի տեղա-
հանութեան ենթարկուեց Լեւոնա-
յին Ղարաբաղի Շուշիի, Մարտա-
կերտի, Հադրութի շրջանների,
Շահումեանի շրջանի եւ Գետաշէնի
ենթաշրջանի բնակչութիւնը: Տասն-
եակ գիւղեր աւերակներ դարձան
եւ հարիւրաւոր հայեր սպանուե-
ցին»:²

Կատարուածը յայտնի իրա-
դարձութիւն է: Սակայն, կայ մէկ
այլ ուշագրաւ փաստ. «Օղակ»
գործողութիւնից առաջ (ընթաց-
քում, նաեւ յետոյ) Խորհրդային
լրատուամիջոցները սկսել էին հո-
գեբանական պատերազմ, գրոհ՝ ան-
կախացման (ինքնորոշման) իրա-
ւունքն օգտագործող ցանկացող ժո-
ղովրդին անուանելով «էքստրե-
միստներ» (գրոհայիններ), «ան-
ջատողականներ»: Այստեղ, հոգե-
բանական գրոհի էությունը մար-
տավարութեան եւ հոգեբանական
պաշտպանական մեխանիզմների տե-
սակէտից բաւականին պարզ է՝
պէտք է արժեզրկել այն, ինչը պէտք
է ոչնչացուի, քանզի ազրեսորի
կողմից պէտք է «պատճառաբան-
ուած» լինի իր վարքը: Առհասա-
րակ, «դահիճը» կարիք ունի հրէ-
շացնելու (կայ նաեւ հակադարձ
հոգեբանական ֆենոմենը՝ ստորաց-
նելու) իր գոհին, հարկադրելու
նրան որեւէ արարք գործելու, որը
մօտ լինի իր կատարածին, քանզի
հենց այդ է միակ արդարացումը,
որ նա կարող է գտնել. կամ էլ,
մարտավարութեամբ «դահիճին»
բարոզում է» «գոհի» վտանգա-
ւոր, հրէշաւոր լինելը: Ամէն դէպ-
քում պէտք է «աղաւաղել»՝ ար-
ժեզրկել կամ ուռճացնել «օբյեկ-
տը», որպէսզի հոգեբանորէն հնա-
րաւոր լինի ուժ կիրառել:

Հոգեբանական պատերազմում
ազդեցութեան արդիւնաւէտութիւ-
նը կախուած է համոզմունքների,
կարծրատիպերի եւ դիրքորոշում-
ների մեխանիզմների փոխակեր-
պումից, այսինքն՝ կարելի է ասել
նաեւ խորհրդայինների փոխակեր-
պումից: Դրանք հիմնականում
ստեղծուած եւ ամրապնդուած են
զանգուածային լրատուամիջոցնե-

րի օգնութեամբ: Սակայն, նոյն
այդ ստեղծուած «յատուկ առաքե-
լութիւն» հետապնդող կարծրատի-
պերից գերծ չի մնում նաեւ քաղա-
քական ընտրանին, որն ակտիւօրէն
մասնակցել է դրանց ստեղծմանը:
Ցանկացած երեւոյթ իր նկատմամբ
ենթարկում է տարբեր մօտեցում-
ներ, ծայրահեղ վերաբերմունքներ,
յուզական յագեցուածութեամբ տար-
բեր բեւեռներ. «Օղակ» գործո-
ղութեան ժամանակահատուածում
հայ ժողովուրդն իր «գինուորին»
կոչում էր «ազատամարտիկ», եւ
նոյն երեւոյթին ուրիշը վերաբեր-
ւում էր յուզական այլ բովանդա-
կութեամբ եւ կոչում «գրոհային»:
Խորհրդային Միութեան կառավա-
րութեան մակարդակով այս քարո-
զը ոչ միայն իրավիճակային՝ ան-
միջական ազդեցութիւն ունեցաւ,
այլ նաեւ ենթագիտակցականում
որոշակիօրէն «լրատուութիւն» թո-
ղեց «հայ գրոհայիններ» կերպա-
րով: Այսպէս՝ 2008թ.-ի Յուլիսին
հրապարակուած ռուսաստանեան
ամենահեղինակաւոր սոցիոլոգիա-
կան ծառայութիւններից մէկի՝ մոս-
կովեան «Լեւադա» կենտրոնի հրա-
պարակած հարցման արդիւնքների
համաձայն (այս արդիւնքները
«Լեւադա» կենտրոնի մասնագէտ-
ները ստացել են 2007 թուականին
անցկացուած հետազոտութիւննե-
րի ընթացքում) հարցուածների
2%-ը հայերին ընդգրկել է Ռու-
սաստանի նկատմամբ թշնամբար
տրամադրուած պետութիւնների
ցանկում, 2005-ին՝ 4% (հայերը
տոկոսային մաս ունեն նաեւ Ռու-
սաստանի նկատմամբ բարեկամա-
բար տրամադրուած պետութիւն
սանդղակում): Իհարկէ այդ վերա-
բերմունքի (թշնամի) հիմքում կը
լինեն մի շարք պատճառներ, այդ
թւում՝ ներկայումս Ռուսաստա-
նում հայերի հետ որոշակի յարա-
բերութիւնների համատեքտը, Ռու-
սաստանում ազգայնական տրա-
մադրութիւնների աճի միտումնե-
րը, «կոմկասեան ազգութեան ներ-
կայացուցիչ» կարծրատիպը: 1990-
ականներին (ետխորհրդային Ռու-
սաստանում) ռուսական հեռուս-
տատեսութեամբ ցուցադրուած էին
ահաբեկչութեան մասին հաղորդա-
շարեր, որտեղ չէին նաեւ ահաբե-
կումների շարքում ցուցադրուած
էին նաեւ 1976թ.-ի Մոսկուայի
մետրոյի պայթիւնների հայազգի
կատարողներին: Ազգի հանդէպ
թէկուզեւ փոքր տոկոսային հարա-
բերութեամբ արտայայտուած
թշնամանքի պատճառները կարելի

է փնտել տեւական քարոզող
«թշնամու կերպարի» մէջ: Վաղ
ձեւաւորուած դիրքորոշումների
արմատական փոփոխութիւնները
հոգեբանական ազդեցութեան օգ-
նութեամբ բաւականին դժուար
են: Խնդիրն այն է, որ դիրքորո-
շումները ձեւաւորուած են երկար
ժամանակահատուածի ընթացքում,
ըստ անձի արժեքային համակար-
գի՝ կրում են հաստատուն բնոյթ:
Դիրքորոշումները ձեւափոխելու
համար անհրաժեշտ է անընդմէջ
իրականացնել հոգեբանական ազ-
դեցութիւն, օգտագործել տարբեր
համոզիչ փաստարկներ, տարբեր
առիթմերով ամրապնդել դրանք,
եւ, ժամանակ առ ժամանակ ուժե-
ղացնել այդ փաստերի համոզիչ
լինելը: «Կերպարների կարծրա-
տիպացման օրինակներից մէկը երկ-
րորդ աշխարհամարտի ժամանակ
կոնֆլիկտային յարաբերութիւննե-
րի կողմից ճապոնացիների ընկա-
լումն էր: Այն բնութագրուած է
նրանով, որ ճապոնացի ամերիկա-
ցու աչքում կորցրեց իր անհատա-
կան գծերը եւ ընկալուած էր որպէս
«ընդհանրական» ճապոնացի», այ-
սինքն՝ այդ տարիների պատմա-
կան իրադարձութիւնների համա-
տեքստում որպէս միայն թշնամի:
Դա հրահրեց ամերիկացիներին հա-
մապատասխան «գործողութիւննե-
րի»³:

Խորհրդային Միութեան լրատ-
վամիջոցների գործունէութեան
նկատմամբ հայ ժողովրդի հակազ-
դումը եղաւ այն, որ ձեւաւորուեց
բացարձակ անվստահութիւն, ան-
հաւատութիւն եւ բոյկոտ (օրի-
նակ՝ «ԿՐՈՉՊՕ» թերթը ծաղր-
ւում էր «ԾԱՏՐՈՉՊՕ» ձեւով,
բացասական վերաբերմունք կար
«Ժամանակ» լրատուականի նկատ-
մամբ, միեւնոյն ժամանակ ողջ
Հայաստանը հետեւում էր դրան՝
իրազեկուելու, թէ ինչպէս է աղա-
ւարտուած իրականութիւնը):

Նման իրավիճակ, սկսած
«Օղակ» գործողութիւնից մինչեւ
թշնամական դիրքորոշումների ու
կարծրատիպերի ամրապնդում եւ
լրատուական ծառայութիւնների
միակողմանիութիւն, ապատեղե-
կատուութիւն, տեղի ունեցաւ վեր-
ջերս: 2008թ.-ի նախագահական
հետընտրական շրջանում ժողովր-
դի դժգոհ մեծամասնութիւնը որ-
պէս ընդդիմութիւն դուրս եկաւ
Ազատութեան հրապարակ, որին

Շարք էջ 17

SERVING SINCE 1975
BEDROS S. MARONIAN
(818) 500-9585
BMaronian@AOL.com
FAX 500-9308 ABA INSURANCE SERVICES 805 E. Broadway . Glendale, CA 91205
ԵՐԲԵՔ ՈՒՇ ԶԷ ՎԵՐԱՔՆՆԵԼՈՒ ԶԵՐ ԱՊԱԹՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

